

**MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

Biudžetinė įstaiga, Naftininkų g. 9, 89239 Mažeikiai,
tel. (8 443) 41 499, el. p. mazeikiuvsb@gmail.com
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 303189089

**VISUOMENĖS SVEIKATOS BŪKLĖ
MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE 2016 METAIS**

Mažeikiai, 2017

TURINYS

ĮVADAS	3
1. BENDROJI DALIS	4
1.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖSE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“).....	4
1.2. DEMOGRAFINĖ IR SOCIALINĖ-EKONOMINĖ BŪKLĖ	10
2. SPECIALIOJI DALIS	11
2.1. GYVENTOJŲ MIRTINGUMAS DĖL IŠORINIŲ MIRTIES PRIEŽASČIŲ	11
2.2. MIRTINGUMAS NUO KRAUJOTAKOS SISTEMOS LIGŲ.....	13
2.3. GYVENTOJŲ PSICHIKOS SVEIKATA - PRIKLAUSOMYBĖS LIGOS.....	14
2.4. INFEKCINIŲ IR LYTIŠKAI PLINTANČIŲ LIGŲ PAPLITIMAS.....	16
3. SAVIVALDYBEI BŪDINGA DALIS	17
3.1. PREVENCINIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS	17
3.2. SKIEPAI.....	17
3.3. APLINKA	18
3.4. TYLIŲJŲ VIEŠŲJŲ ZONŲ TRIUKŠMO LYGIO STEBĖSENA.....	19
REKOMENDACIJOS	21

ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną – tikslingai organizuotą ir sistemingai atliekamą visuomenės sveikatos būklės, ją veikiančių sveikatos rizikos veiksnių duomenų rinkimą, kaupimą, apdorojimą, saugojimą, analizę ir vertinimą.

Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos tikslas – sukurti nuolatinę Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos sistemą, siekiant vertinti rajono visuomenės sveikatos būklę, aktualius ją veikiančius veiksnius.

Ataskaitoje pateikiami ir aprašomi 2016 m. visuomenės sveikatos būklę atspindintys duomenys Mažeikių rajono savivaldybėje. Pateikiami rodikliai iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašo, atspindinčio kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau - LSP) tikslai bei jų uždaviniai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai, parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas (toliau - PRS), kurį sudaro *51 unifikotas rodiklis*.

Rengiant ataskaitą buvo naudojamos oficialios statistikos šaltiniai, Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (toliau - HI SIC) parengtu spaudiniu „*Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėje 2016 m.*“, o viešai neprieinamų duomenų buvo prašoma iš jų valdytojų.

1. BENDROJI DALIS

1.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖSE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo (toliau PSR) analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas palyginant praėjusių metų Mažeikių rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:

- 10 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei ir žymimos **žalia spalva**;
- 10 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos **raudona spalva**;
- likusių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį ir žymimos **geltona spalva**.

PRS analizės ir interpretavimo tikslas - įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojami rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami PRS suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antrajame stulpelyje pateikiama Telšių apskrities rodiklio reikšmė, trečiajame - Mažeikių rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, ketvirtajame - atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, penktajame - mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštajame - didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintajame - savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarp visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis

Rodiklis	Telšių apskrities rodiklis	Savivaldybės rodiklis	Lietuvos rodiklis	Mažiausio rodiklio reikšmė	Didžiausio rodiklio reikšmė	Santykis: savivaldybė/ Lietuva
Strateginis tikslas - pasiekti, kad 2023 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai						
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	75,3	75,6	74,9	68,7	79,4	1,01
Išvengiamas mirtingumas	31,4	36,2	33,7	21,1	43,5	1,07
1 TIKSLAS. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį						
Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų	17,9	20,3	28,7	0	103,6	0,71
Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyventojų	17,8	22	28,2	0	96,3	0,78
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų	84,3	79,8	66,2	31,9	193	1,20
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų	3,9	2,7	3,4	0	8,8	0,79
Ilgalaikio nedarbo lygis	2,9	4,4	2,2	0,6	8,1	2,00
Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-17,5	-17,3	-14,2	-30,5	-0,7	1,22
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01-Y98) 100 000 gyventojų	87,4	107,3	106,8	38,3	209,2	1,00
Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01-Y98) 100 000 gyventojų	89	114,3	105,5	34,9	214,8	1,08
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų	213	189	188,6	63	426,3	1,00
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų	37	45,6	30,6	3,9	93,2	1,49
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	43	35,1	40,1	0	114,5	0,87
2 TIKSLAS. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką						
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	0,9	1,2	0,9	0	2,6	1,33

Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	153,3	116,4	146,9	85,2	222,8	0,79
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	69,4	60,3	65,8	29,3	108,4	0,92
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų	29,4	20,7	77,6	0	126,2	0,26
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų	4,3	3,7	6,6	0	32,7	0,56
Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų	4	3,3	6,5	0	29,7	0,50
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	10,8	16,6	14	0	39,6	1,18
Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	11,1	19	13,9	0	33,9	1,36
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų	6,5	9,2	8,6	0	32,2	1,06
Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyventojų	7,2	10,6	8,5	0	37,9	1,24
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	2,2	0	3,4	0	18,6	0
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyventojų	66,7	72,1	65,4	19,3	133,5	1,10
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis (kg), tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui	6 056	20 232	1 079	0	nėra	18,75
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams, proc.	nėra	77,58	nėra	nėra	nėra	nėra
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams, proc.	nėra	71,28	nėra	nėra	nėra	nėra
3 TIKSLAS. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą						
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų	2,2	5,5	4,5	0	30,8	1,22
Standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų	2,1	5,4	4,6	0	42,3	1,17
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų	17,2	14,8	23,4	0	65,4	0,63
Standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų	17,4	14,5	23	0	64,7	0,63

Nusikalstamos veiklos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyventojų	17,2	20,3	54,2	0	326,9	0,38
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	180,7	212,1	172,4	31,1	397,5	1,23
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	176,4	201	150,2	24,5	324,6	1,34
Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalys (proc.)	25,2	33,8	35,4	13,2	76,9	0,96
4 TIKSLAS. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius						
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyventojų	34,3	28,8	33,8	21,3	67,1	0,85
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyventojų	5,1	4,5	6,6	3,9	10,4	0,68
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	3,1	2,9	2,1	1	6,4	1,38
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	6,5	6,7	7,3	2,3	11,8	0,91
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	8,2	8,4	8,5	6,3	11,1	0,98
Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis	18,7	nėra	18,8	16,3	21,8	nėra
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	5	3,7	4,1	19,7	0	0,90
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 100 000 gyventojų	1,8	3,9	2,9	6,4	0	1,34
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	5,5	8,7	4,5	19,5	0	1,92
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.	95,2	98,5	93,7	99,5	88,7	1,05
1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtis (3 dozės), proc.	95	97,9	94,1	100	87,9	1,04
Tikslinės populiacijos (6-14 m.) dalis, dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.	10	10,2	17	54	5,7	0,60
Mokinių dantų ėduonies intensyvumo indeksas	3,8	2,5	4,2	6,2	2,5	0,58
Paauglių (15-17 m.) gimdymų skaičius 1 000 gyventojų	4,4	8,1	6,2	25,1	0	1,30
Mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) rodiklis 100 000 gyventojų	769	612,1	805,5	1463,1	574,6	0,75

Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) rodiklis 100 000 gyventojų	799,6	731,4	804,4	1114,3	524,3	0,90
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų	263	234,9	285,8	496,7	199,8	0,82
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų (C00-C97) rodiklis 100 000 gyventojų	264,1	256,9	282,1	492,9	232,1	0,91
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų	145,5	123,9	195,2	617,8	107,3	0,63
Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) rodiklis 100 000 gyventojų	150,5	150,8	194,5	518,7	76,6	0,77
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų	33,1	44,2	45,6	81,2	24,2	0,97
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programoje	43,6	54	46,5	64,8	13,5	1,16
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje	53,5	59,4	52,5	71,9	28,3	1,13
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje	41,9	42,9	49,9	65,6	18,6	0,86
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi širdies kraujagyslių ligų didelės rizikos grupės prevencijos programoje	40,8	40,5	39	55,6	14,7	1,04

Iš 1 lentelėje „Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateiktų PRS rodiklių reikšmių Mažeikių rajono savivaldybėje lyginant su atitinkamais Lietuvos vidurkio rodikliais matyti, kad Lietuvos vidurkį lenkia tik šie rodikliai (*žalioji zona*):

- vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė;
- mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų;
- socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų;
- susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų;
- sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų;
- mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo/standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų;
- pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų;
- gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais;
- išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyventojų;
- išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyventojų;
- 2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepijimo apimtys, proc.;
- 1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtis (3 dozės), proc.;
- mokinių dantų ėduonies intensyvumo indeksas;
- mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo piktybinių navikų/standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) rodiklis 100 000 gyventojų;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programoje;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje.

Penkių rodiklių reikšmės patenka į prasčiausių savivaldybių kvantilių grupę (*raudonoji zona*):

- ilgalaikio nedarbo lygis (2 kartus didesnis nei Lietuvos vidurkis);
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų;
- į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis (kg), tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui
- kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
- sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 100 000 gyventojų (1,3 karto didesnis nei Lietuvos vidurkis).

Likusieji rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvantilių grupę (*geltonoji zona*).

2014 metų detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, buvo pasirinkti šie rodikliai:

- *Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl išorinių mirties priežasčių;*
- *Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų;*
- *Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų psichikos sveikata - priklausomybės ligos;*
- *Infekcinių ir lytiškai plintančių ligų paplitimas Mažeikių rajono savivaldybėje.*

Visi numatyti rodikliai apėmė ne tik dalį geltonosios ir žaliosios zonos rodiklių, bet ir raudonąją zoną, į kurią pateko tokie rodikliai, kaip mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu ir sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis.

1.2. DEMOGRAFINĖ IR SOCIALINĖ-EKONOMINĖ BŪKLĖ

Šioje ataskaitos dalyje pateikiami naujausi statistiniai duomenys apie Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų sudėtį, gimstamumą, mirtingumą, nedarbo lygį ir kiti aktualūs socialiniai-ekonominiai duomenys.

2016 m. Mažeikių rajone gyveno 54 077 žmonės, jie sudarė 1,88 proc. Lietuvos populiacijos. Lyginant su 2015 m., rajone gyventojų skaičius sumažėjo 1 030 žmonių. Tai rodo, kad Mažeikių rajono neto migracijos rodiklis buvo neigiamas. 31 proc. gyventojų gyveno kaimo gyvenamosiose vietovėse, moterys sudarė 53 proc. visų gyventojų. Vaikų (0-17 m.) dalis siekė 20 proc., darbingo amžiaus (18-64 m.) - 64 proc., pensinio amžiaus (65-85+ m.) gyventojų dalis sudarė 16 proc. visų Mažeikių rajono gyventojų. Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų struktūra pagal amžiaus grupes, lyginant su 2015 m., žymiai nekito.

2016 m. savivaldybėje gimė 575 kūdikiai - 49 mažiau negu 2015 m. Per pastarąjį penkmetį gimstamumo rodiklis 1 000 gyventojų tiek Mažeikių rajone, tiek Lietuvoje svyravo ir 2016 m. rajone siekė 10,6/1 000 gyventojų.

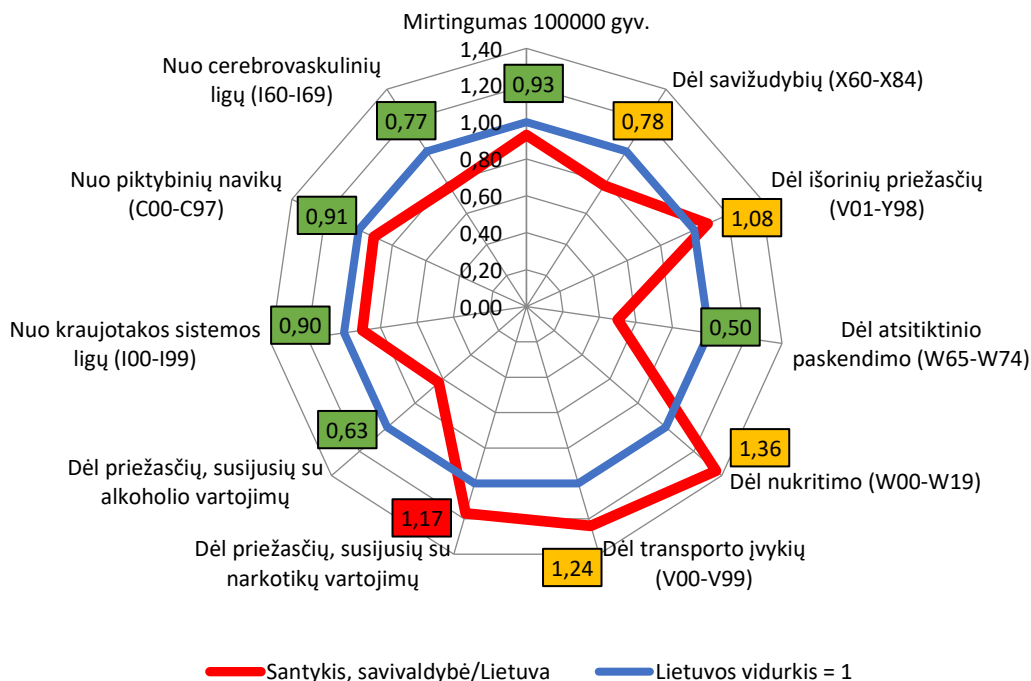
Mirusių asmenų skaičius 2016 m. Mažeikių rajone buvo 647, o tai sudarė 1,6 proc. Lietuvoje mirusių asmenų. Mirė 52 proc. vyrų ir 48 proc. moterų. Mirtingumo statistika yra labai reikšminga, nes rodo bendrą gyventojų sveikatos būklę, sveikatos priežiūros veiksmingumą ir kokybę, sveikatos netolygumus bei sveikatos priežiūros prieinamumą. Savivaldybėje mirtingumo rodiklis 1 000 gyventojų nuo 2010 m. nuolat didėjo ir 2016 m. siekė 12/1 000 gyventojų. Kaimo gyventojų mirtingumas 1 000 gyventojų šiek tiek viršijo miesto gyventojų mirtingumą (kaimo gyventojų mirtingumas - 13,67/1 000 gyv., miesto gyventojų mirtingumas - 11,19/1 000 gyv.).

Vertinant mirtingumą pagal pagrindines mirties priežastis pateikiame standartizuotą mirtingumo rodiklių pagal pagrindinės mirties priežastis analizę-palyginimą Mažeikių rajono savivaldybėje ir Lietuvoje (pagal apskaičiuotą Mažeikių rajono savivaldybės ir Lietuvos vidurkio santykį „šviesoforo“ principas) (1 pav.).

Apibendrinant 2016 m. Mažeikių rajono gimimų ir mirčių rodiklius, nustatyta, kad natūrali gyventojų kaita buvo neigiama (- 72 asmenys). Natūraliai gyventojų kaitai skiriamos ir santuokos bei ištuokos, nes jos tampriai susijusios su gyventojų reprodukcija. 2016 m. Mažeikių rajone buvo sudaryta 404 santuokos. Tai sudarė 1,9 proc. visų tais metais Lietuvoje sudarytų santuokų. Bendrasis santuokų skaičius 1 000 gyventojų sudarė 7,5 (Lietuvoje - 7,4). 2016 m. rajone užregistruota 194 ištuokos - 2,2 proc. visų tais metais Lietuvoje užregistruotų ištuokų.

2016 m. Mažeikių rajono savivaldybės vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 75,6 m.

Ilgalaikio nedarbo lygis 2016 m. rajone daugiau nei 2 kartus viršijo Lietuvos rodiklius ir, kaip ir 2015 m., buvo priskiriamas prie savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei.

1 pav. Standartizuotas Mažeikių rajono savivaldybės mirtingumo rodiklių (100 000 gyv.) palyginimas su Lietuvos vidurkiu, 2016 m.

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

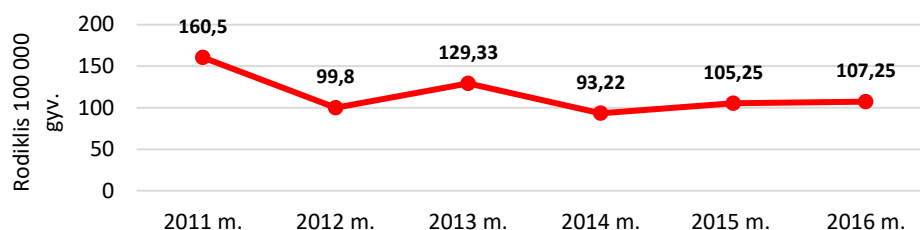
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų siekė 45,6 (Lietuvoje - 30,6/1 000 gyv.). Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų, buvo šiek tiek didesnis nei Lietuvos vidurkis ir siekė 79,8/1 000 gyv. (Lietuvoje - 66,2/1 000 gyv.). Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose rodiklis siekė 189/1 000 gyv. ir buvo artimas Lietuvos vidurkiui.

2. SPECIALIOJI DALIS

2.1. GYVENTOJŲ MIRTINGUMAS DĖL IŠORINIŲ MIRTIES PRIEŽASČIŲ

Per 2016 metus Mažeikių savivaldybėje dėl išorinių mirties priežasčių mirė 58 asmenys, tai sudarė 9 proc. visų mirusiųjų - iš jų tyčiniai susižalojimai (savižudybės) sudarė 19 proc. visų mirčių dėl išorinių priežasčių (11 atvejų), transporto įvykiai - 8,6 proc. (5 atvejai). Dėl atsitiktinių paskendimų mirė 2 žmonės (3,4 proc.), dėl šalčio poveikio - 7 (12 proc.), 5 asmenys mirė apsinuodijus alkoholiu, 1 asmuo buvo nužudytas.

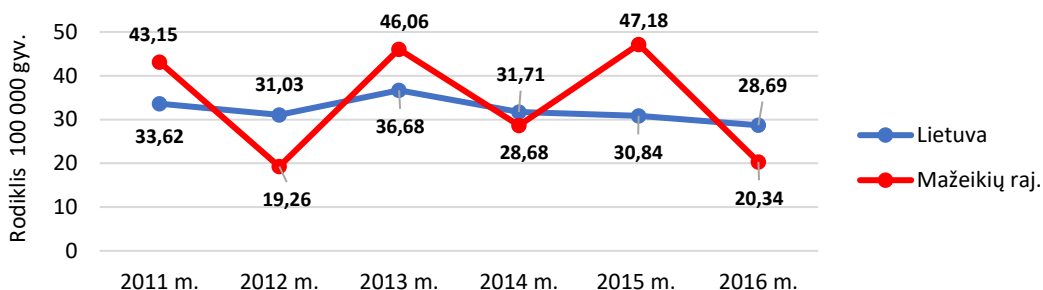
Analizuojant paskutinių šešių metų (2011-2016 m.) mirusiųjų dėl išorinių mirties priežasčių struktūrą (100 000 gyv.), šie rodikliai buvo kintantys (2 pav.).

2 pav. Mirusiųjų dėl išorinių mirties priežasčių struktūra Mažeikių rajono savivaldybėje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

2016 m. Mažeikių rajone *savižudybių* skaičius sudarė 1,3 proc. visų nusižudžiusių Lietuvoje (Mažeikių rajone - 11 žmonių, Lietuvoje - 823). Atsižvelgiant į savivaldybėje gyvenančių gyventojų skaičių - savižudybių skaičius nėra mažas. Mirtingumo rodiklis siekė 20,3/100 000 gyventojų, (Lietuvoje - 28,7/100 000 gyventojų). Per pastaruosius penkerius metus šis rodiklis buvo kintamas. 2016 m., lyginant su 2015 m., mirtingumo dėl savižudybių rodiklis sumažėjo 2,3 karto ir apie 1,5 karto buvo mažesnis už Lietuvos vidurkį (3 pav.).

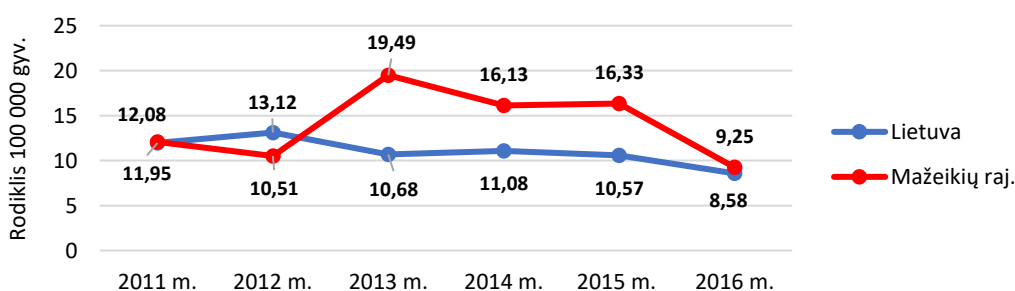

3 pav. Mirtingumo dėl savižudybių dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

2016 m. rajone 5 kartus didesnis mirtingumas dėl savižudybių registruojamas vyrų tarpe, didesnis mirtingumas stebimas 65+ m. amžiaus asmenų grupėje, bei miesto gyventojų.

Dar viena dažna mirties priežastis - mirtingumas *dėl transporto įvykių*. Nors Lietuvoje viena iš pagrindinių prioritetinių sričių, į kurią kreipiamas didelis dėmesys, yra avaringumo keliose mažinimas, 2016 m. Lietuvoje dėl transporto įvykių žuvo 246 žmonės, iš jų Mažeikių rajone - 5 gyventojai. 2016 m. savivaldybės mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis šiek tiek viršijo Lietuvos vidurkį (4 pav.).

4 pav. Mirtingumo dėl transporto įvykių dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Dažniausiai transporto įvykiuose žūsta vyrai. 2016 m. Mažeikių rajone vyrų, mirusiųjų dėl transporto įvykių, rodiklis 4,5 karto viršijo moterų rodiklį (vyrų - 15,82/100 000 gyv., moterų - 3,47/100 000 gyv.). Analizuojant pagal amžių, didesnis mirtingumas buvo registruojamas tarp darbingo (18-44 m.) amžiaus asmenų. Miesto gyventojų mirtingumas apie 2 kartus viršijo kaimo gyventojų mirtingumo rodiklį.

2016 m. Lietuvoje *nuskendo* 190 žmonės, iš jų Mažeikių rajone - 2 vyrai darbingo amžiaus, kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojai. Per pastarąjį penkmetį (2011-2016 m.) rajone atsitiktinai nuskendusiu vaikų (0-17 m.) nebuvo registruojama.

Nuo *šalčio poveikio* per 2016 metus Mažeikių rajone mirė 7 asmenys: 5 vyrai ir 2 moteris. Didesnis mirtingumo rodiklis užregistruotas 65+ m. amžiaus asmenų grupėje bei tarp kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojų.

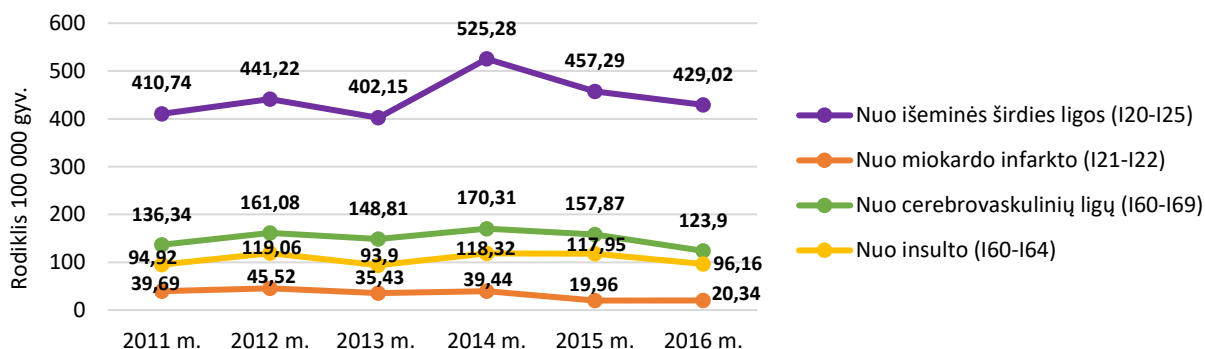
2016 m. Lietuvoje *dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu* mirė 193 žmonės, iš jų Mažeikių rajone 4 vyrai ir 1 moteris. Tai yra labai aktuali ir svarbi visuomenės sveikatos problema ir šias mirtingumo dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu priežastis galime priskirti prie išvengiamų mirties priežasčių, nes taikant prevencines priemones tokio pobūdžio mirčių galima išvengti. Analizuojant pagal amžių - 2016 m. savivaldybėje didžiausias mirtingumas registruojamas darbingo (18-44 m.) amžiaus asmenų grupėje. Miesto gyventojų mirtingumas apie 2 kartus viršijo kaimo gyventojų mirtingumą.

2.2. MIRTINGUMAS NUO KRAUJOTAKOS SISTEMOS LIGŲ

Jau daugelį metų Lietuvoje pagrindinės mirties priežastys išlieka mirtys nuo kraujotakos sistemos ligų. 2016 m. Mažeikių rajone dėl šių ligų mirė 331 žmogus - 45 mažiau negu 2015 m., tai sudarė 51 proc. visų mirčių.

2016 m. rajone moterų mirtingumo rodiklis (100 000 gyv.) 24 proc. viršijo vyrų. Daugiausiai nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 65+ m. amžiaus asmenys, apie 21 proc. kaimo gyventojų mirtingumas viršijo miesto.

Vertinant kraujotakos sistemos ligas pagal diagnozės struktūrą, pagrindinį mirtingumą sudarė mirtys nuo išeminės širdies ligos - 2016 m., lyginant su 2015 m., rajone mirtingumo rodiklis 100 000 gyventojų 6 proc. sumažėjo, bet vis tiek išliko didelis. Mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų ir nuo insulto rodikliai 100 000 gyventojų nuo 2014 m. mažėjo ir 2016 m., lyginant su 2015 m., sumažėjo iki 1,3 karto, o mirtingumas nuo miokardo infarkto 2016 m., lyginant su 2015 m., neženkiai padidėjo (5 pav.).

5 pav. Mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų, pagal diagnozes, dinamika Mažeikių rajone 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

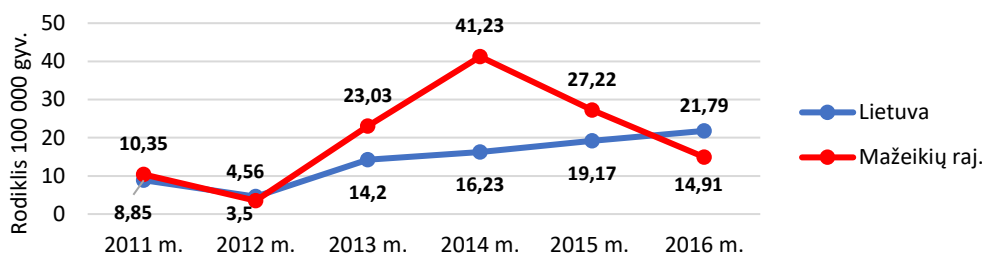
Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis) Mažeikių rajono gyventojų mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis patenka į 10 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją. Taip pat ir mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis yra geresnis už Lietuvos vidurkį (1 lentelė).

2.3. GYVENTOJŲ PSICHIKOS SVEIKATA - PRIKLAUSOMYBĖS LIGOS

2016 m. Mažeikių rajono savivaldybėje užregistruoti 1 390 asmenų sergančių psichikos ligomis, tai sudarė 1,3 proc. Lietuvoje sergančių psichikos ligomis žmonių. Sergančių priklausomybės ligomis buvo registruota 707 žmonės, iš jų 19 asmenų sergančių narkomanija.

Analizuojant 2011-2016 m. sergamumą *psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant psichoaktyvias medžiagas*, rajone rodikliai nuo 2012 m. iki 2014 m. ženkliai didėjo, o nuo 2014 m. pradėjo mažėti ir 2016 m. sumažėjo apie 3 kartus. Lietuvoje nuo 2012 m. stebimas sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant psichoaktyvias medžiagas, tendencingas didėjimas (6 pav.).

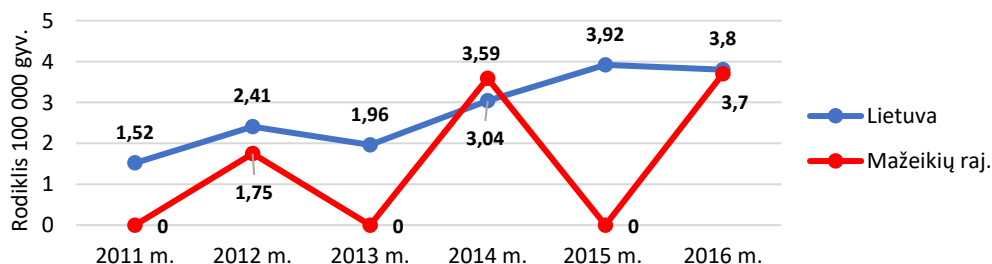

6 pav. Sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant psichoaktyvias medžiagas (F11-F19) dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Neteisėtas narkotikų vartojimas sukelia psichikos ir elgesio sutrikimus, atsitiktinius ir tyčinius apsinuodijimus bei susižalojimus. Higienos instituto duomenimis, Lietuvoje 2016 m. dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirė 128 asmenys. Mažeikių rajono savivaldybėje užregistruotos 3 mirties nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo atvejai. Analizuojant pagal lytį ir amžių, visi atvejai užregistruoti vyrų darbingo amžiaus tarpe - po 1 atvejį 19, 27 ir 44 metų.

2016 m. Mažeikių rajone mirtingumo rodiklis siekė 3,7/100 000 gyventojų (Lietuvoje - 3,8/100 000 gyventojų). Per pastaruosius penkerius metus rajone šis rodiklis buvo kintamas, o Lietuvoje pastebimas tendencingas didėjimas (7 pav.).

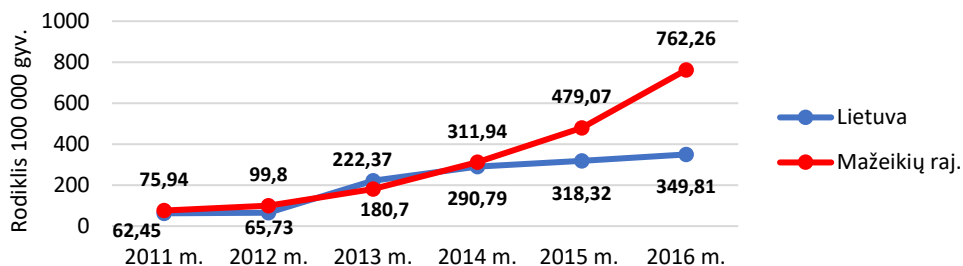

7 pav. Mirusių nuo narkotikų sąlygotų priežasčių (F11, F12, F14-F16, F19, MX41, X42, X61, X62, Y11, Y12) skaičius Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

2016 m. rajone mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimų 100 000 gyventojų, rodiklis patenka į prasčiausių savivaldybių kvantilių grupę (raudonoji zona).

Jeigu rajone sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant psichoaktyvias medžiagas rodiklis 100 000 gyventojų, per paskutinius trejus metus (2014-2016 m.) ženkliai mažėjo, tai sergamumo *psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį* rodiklis nuolat didėjo ir 2016 m. siekė 762,26/ 100 000 gyv. Tokia pat situacija stebima ir visoje Lietuvoje (8 pav.).

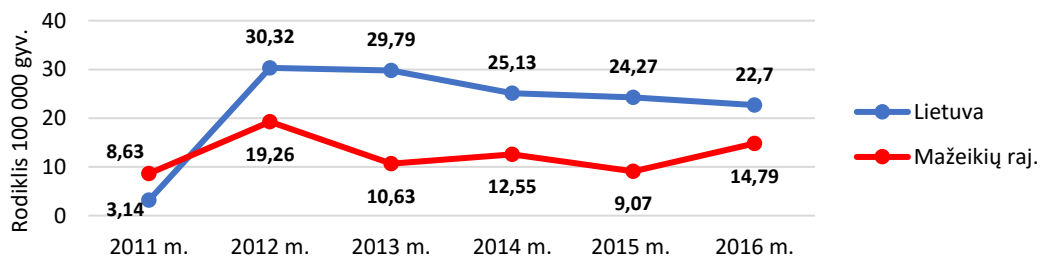

8 pav. Sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį (F10) dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Analizuojant Mažeikių rajono sergamumą pagal amžiaus grupes - didėjimas stebimas visuose amžiaus grupėse - ypatingai rajone 2016 m., lyginant su 2015 m., daigiau nei 3 kartus išaugo sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį rodiklis tarp vaikų (0-17 m.). Tarp 18-44 m. ir 45-64 m. amžiaus grupių sergamumo rodiklis 100 000 gyventojų išaugo apie 2 kartus. 2016 m. vyrų sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį rodiklis 100 000 gyventojų 4,3 kartus viršijo moterų rodiklį, o miesto gyventojų sergamumo rodiklis apie 1 proc. buvo didesnis už kaimo gyventojų sergamumo rodiklį.

Alkoholio vartojimas sukelia sunkias socialinės pasekmes bei sveikatos sutrikimus, kurie gali sukelti mirtį. 2016 m. rajone mirusių nuo alkoholio sąlygotų priežasčių skaičius 100 000 gyventojų sudarė 14,79/100 000 gyv. (Lietuvoje - 22,7/100 000 gyv.) (9 pav.).

9 pav. Mirusių nuo alkoholio sąlygotų priežasčių (E24.4, F10, G31,2, G40,5, G62,1, G72,1, I42,6, K29,2, K70, K85,2, K86, P04,3, X45, X65, Y15) skaičius Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

2016 m. rajone vyrų mirtingumo rodiklis 8 kartus viršijo moterų. Gyventojų mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodiklis augo kartu su amžiumi - 18-44 m. sudarė 16,57/100 000 gyv., 45-64 m. - 18,32/100 000 gyv., 65+ m. amžiaus - 22,39/100 000 gyv.

Lyginant šį rodiklį su Lietuvos vidurkiu, Mažeikių rajono savivaldybė patenka į geriausia savivaldybių kvantilių grupę (žalioji zona).

Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, nusikalstamos veiklos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir kontrabanda, 2016 m. Lietuvoje sudarė 1 555 atvejai - 54,2/100 000 gyv. Mažeikių rajone šis rodiklis buvo per pusę mažesnis ir siekė 20,3/100 000 gyv.

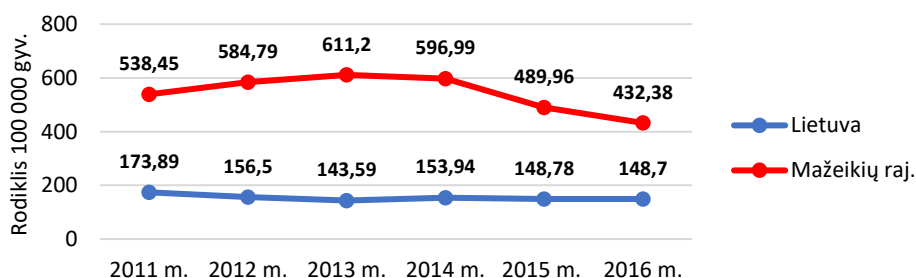
2.4. INFEKINIŲ IR LYTIŠKAI PLINTANČIŲ LIGŲ PAPLITIMAS

Iš infekcinių ligų, kurių plitimui ženklia įtaką turi žmonių elgsena, galime išskirti tokias ligas, kaip tuberkuliozė ir lytiškai plintančios ligos.

2016 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 1 150 asmenų sergančių *tuberkulioze*, iš jų 19 asmenų registruoti Mažeikių rajono savivaldybėje. 2016 m., lyginant su 2015 m., rajone, kaip ir Lietuvoje, sergančių asmenų skaičius siek tiek sumažėjo (2015 m. Mažeikių rajono savivaldybėje - 25 asmenys, Lietuvoje - 1 215 asmenų).

Iš viso 2016 m. Lietuvoje buvo diagnozuoti 832 susirgimai (7 iš jų buvo diagnozuoti užsieniečiams) ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (sifilių, gonokokinė infekcija, chlamidioze). Mažeikių rajone 2016 m. buvo užregistruoti 9 sifilio atvejai (2015 m. - 8), gonorėjos - 3 atvejai (2015 m. - 2), 8 nauji užsikrėtimo ŽIV infekcija atvejai (2015 m. - 3), AIDS - 1 naujas atvejis.

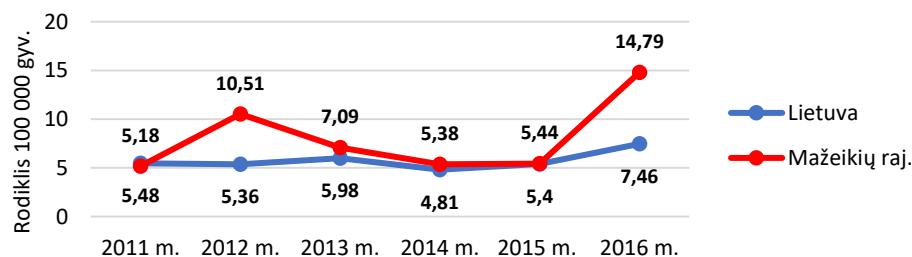
Per paskutinius trejus metus (2013-2016 m.) sergamumas *lytiškai plintančiomis ligomis* Lietuvoje nuolat mažėjo. Mažeikių rajono savivaldybėje 2016 m., lyginant su 2014 m., sergamumo rodiklis 100 000 gyventojų sumažėjo 3 proc. ir apie 3 kartus buvo mažesnis už Lietuvos vidurkį (10 pav.).

10 pav. Sergamumo lytiškai plintančiomis ligomis (A50-A64) dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Analizuojant pagal amžių, daugiausiai sirgo 25-64 m. amžiaus asmenys - 648,99/100 000 gyv., tarp 0-24 m. amžiaus asmenų sergamumas siekė 247,26/100 000 gyv., o tarp 65+ m. amžiaus asmenų - 47/100 000 gyv.

11 pav. Sergamumo ŽIV (B20-B24) dinamika Mažeikių rajone ir Lietuvoje 2011-2016 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto sveikatos informacijos centro duomenys

Per paskutinį trejų metų ŽIV infekcijos registravimo savivaldybėje laikotarpį (2014-2016 m.) užregistruota 14 ŽIV infekcijos atvejų. 2016 m. Mažeikių rajone sergamumo ŽIV infekcija rodiklis padidėjo nuo 5,38 atv./100 000 gyv. 2014 m. iki 14,79 atv./100 000 gyv. (11 pav.).

Išanalizavus 2016 m. PRS rodiklius, Mažeikių rajono gyventojų sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 100 000 gyv. 2 kartus viršijo Lietuvos vidurkį, o vertinant pagal savivaldybės - Mažeikių savivaldybė pateko į prasčiausių savivaldybių kvantilių grupę - raudonąją zoną (1 lentelė).

3. SAVIVALDYBEI BŪDINGA DALIS

3.1. PREVENCINIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

2016 m. Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje veikiančios pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigos vykdė šias prevencines Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis finansuojamas programas:

- Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programa;
- Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa;
- Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa;
- Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa.
- Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa.

2016 m. rajone moterų dalis, 2 metų bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programoje, lyginant su 2015 m., padidėjo 4 proc. ir sudarė 54 proc. (2015 m. - 52 proc.). Lietuvoje šia prevencine programa pasinaudojo 46,5 proc. moterų.

2016 m. rajone daugiau nei puse tikslinės populiacijos moterų (59,4 proc.) buvo atliktas gimdos kaklelio citologinis tepinėlis - 8 proc. daugiau nei 2015 m. Dėl šių dviejų programų vykdymo savivaldybė paskutinius du metus užima aukštą poziciją ir priskiriama prie savivaldybių su geriausiai rodikliais (žalioji zona).

2016 m. rajone storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programa pasinaudojo 42,9 proc. tikslinės populiacijos asmenų – 5 proc. mažiau nei 2015 m.

2016 m. rajone 40,5 proc. tikslinės populiacijos asmenų dalyvavo širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupės prevencinėje programoje - 2 proc. mažiau nei 2015 m.

2016 m. rajone tik 10 proc. 6-14 m. amžiaus vaikų krūminiai dantys buvo padengti silantinėmis medžiagomis. Nors 2016 m., lyginant su 2015 m., vaikų, dalyvavusių vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje padidėjo 1,3 karto, tačiau šis rodiklis išlieka mažas.

4.2. SKIEPAI

Viena veiksmingiausių ligų prevencijos priemonių yra vakcinacija.

2016 m. Mažeikių rajono savivaldybėje iš viso MMR1 vakcina (nuo tymų, epideminio parotito ir raudonukės) 1 doze buvo paskiepyta 98,5 proc. dvejų metų amžiaus vaikų (2015 m. - 98,76 proc.). 97,9 proc. visų rajono 1 metų amžiaus vaikų buvo pasiskiepiję DTP (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielito ir B tipo 3 dozių vakcina (2015 m. - 94,26 proc.). Nors rajone šių dviejų skiepų apimtys nesiekė 100 proc., tačiau mūsų savivaldybė užima aukštą poziciją ir priskiriama prie

savivaldybių su geriausiai rodikliais (žalioji zona). Tik vienoje savivaldybėje (Šiaulių rajono savivaldybėje) šių dviejų skiepijimų apimtys siekė 100 proc.

4.3. APLINKA

Oro kokybė įtakoja aplinką ir žmonių sveikatą. Pasaulinės sveikatos organizacijos duomenimis, pagerėjus oro kokybei, sumažėja kvėpavimo takų infekcijų, širdies ligų, netgi plaučių vėžio atvejų. Teršalų koncentracijų matavimai yra pagrindinis oro kokybės vertinimo metodas.

Ataskaitoje pateikiamas pagrindinių aplinkos oro teršalų (kietųjų dalelių (KD₁₀), sieros dioksido (SO₂), azoto dioksido (NO₂) ir ozono (O₃)) užterštumo lygio Mažeikiuose atitikimo teisės aktais įteisintoms žmonių sveikatos apsaugai nustatytoms normoms.

2016 m. savivaldybėje vidutinė metinė **kietųjų dalelių (KD₁₀)** koncentracija buvo 27 µg/m³ ir neviršijo metinės ribinės vertės (2 lentelė).

Azoto dioksidas (NO₂) vidutinė metinė koncentracija siekė 7 µg/m³ ir taip pat neviršijo metinės ribinės vertės. Maksimali koncentracija buvo 106 µg/m³ ir lyginant su ankstesniais metais - padidėjo 1,5 karto (2 lentelė).

Ozono (O₃) maksimali 8 valandų slenksčio vidurkio vertė siekė 119 µg/m³. Maksimali vienos valandos koncentracija siekė 127 µg/m³ ir, palyginti su 2015 m., sumažėjo 11 proc. (2 lentelė). 2016 m. rajone oro užterštumas **sieros dioksidu (SO₂)** neviršijo ribinių verčių. Maksimali 1 valandos sieros dioksido vertė, lyginant su 2015 m., sumažėjo 1,7 karto ir siekė 65,6 µg/m³, o didžiausia paros koncentracija padidėjo 26,3 proc. ir siekė 21,6 µg/m³ (2 lentelė).

2 lentelė. Statistiniai oro kokybės tyrimų rodikliai Mažeikių rajono savivaldybėje 2010-2016 m.

Metai	KD10 µg/m ³			SO2 µg/m ³			NO2 µg/m ³			O3 µg/m ³			
	Cvid	Cmax 24 h	P	Cvid	Cmax 24 h	Cmax 1 h	Cvid	Cmax 1 h	V	Cmax 8 h	P1	P2	Cmax 1 h
	2011 m. galiojusios normos, ribinės vertės, informavimo bei pavojaus slenksčiai, nustatyti žmonių sveikatos apsaugai												
	40	50	35 d.		125	350	40	200	18	120*		25	180/240
2010	25	116	25	1,5	19,3	58	7	92	0	127	1	3	137
2011	21	219	20	-	-	-	7	70	0	111	0	1	115
2012	24**	177**	14	2,4**	12,4**	69,7**	8**	72**	0	123**	1	1	131**
2013	28**	122**	14	4,9**	19,7**	79,5**	7**	80**	0	119**	0	0	125**
2014	30	75	19	2,7	17	47,9	7	61	0	141	7	3	157
2015	29	102	17	2,9	17,1	117,1	6	68	0	137	7	5	143
2016	27	111	10	2,9	21,6	65,6	7	106	0	119	0	5	127

Cvid - vidutinė metinė koncentracija;

Cmax 1 h - didžiausia 1 val. koncentracija;

Cmax 8 h - didžiausia 8 val. periodo koncentracija;

Cmax 24 h - didžiausia paros koncentracija;

P - parų skaičius, kai buvo viršyta paros ribinė vertė;

P1 - parų skaičius, kai buvo viršyta 8 val. ozono siektina vertė, ... m.;

P2 - vidutinis metinis parų skaičius, kai buvo viršyta 8 val. Ozono siektina vertė, ... laikotarpiu;

V - valandų skaičius, kai buvo viršyta 1 val. ribinė vertė;

* - ozono siektina vertė, kuri po jos įsigaliojimo datos (2010 01 01) neturi būti viršyta daugiau kaip 25 dienas per metus, imant trijų metų vidurkį.

** - surinkta mažiau negu 90 proc. duomenų.

(Aplinkos apsaugos agentūros duomenys)

2016 m., lyginant su 2015 m., Mažeikių rajono savivaldybėje uždarnosios akcinės bendrovės (UAB) „Mažeikių vandenys“ vandens teikimo centralizuotai ir nuotekų tvarkymo paslaugų skaičius sumažėjo.

UAB „Mažeikių vandenys“ duomenimis, 2016 m. savivaldybėje centralizuotai **vanduo** buvo tiekiamas 41 958 gyventojams (77,58 proc. visų gyventojų) – 1 501 gyv. mažiau nei 2015 m. ir 38 550 gyventojams (71,28 proc. visų gyventojų) nuotekos buvo tvarkomos pagal teisės aktų reikalavimus – 1 175 gyv. mažiau nei 2015 m. Vartotojams tiekiamas vien tik požeminis gėlas vanduo. Bendrovės tiekiamo vandens kokybę nuolat kontroliuoja atestuota geriamojo vandens laboratorija. 2016 m. laboratorija atliko 4 802 laboratorinius tyrimus, iš kurių 210 (4,4 proc.) neatitiko higienos normos reikalavimų.

4.4. TYLIŪJŲ VIEŠŪJŲ ZONŲ STEBĖSENA

Tyrimais nustatyta, kad triukšmas yra kenksmingas sveikatai aplinkos faktorius, sukeliantis specifinius ir nespecifinius patologinius pokyčius įvairiose organizmo sistemose. Jis yra reikšmingas rizikos veiksnys klausos, nervų, širdies-kraujagyslių susirgimams išsivystyti.

Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2014 m. kovo 28 d. sprendimu Nr. T1-75 „Dėl Mažeikių rajono savivaldybės tyliųjų viešųjų zonų nustatymo“ yra nustatytos 2 tyliosios viešosios zonos - Juodpelkio parko tylioji viešoji zona (plotas – 5,3 ha) ir Sodų trikampio skvero (plotas – 2,0 ha) tylioji viešoji zona.

Vadovaujantis 2004 m. spalio 26 d. Lietuvos Respublikos triukšmo valdymo įstatymo Nr. IX-2499 13 straipsnio 2 dalies 8 punktu savivaldybė vykdo šių zonų triukšmo lygio stebėseną (monitoringą). 2016 m. triukšmo lygio matavimai buvo atlikti 2 kartus: balandžio ir spalio mėn. dienos, vakaro ir nakties metu (3 lentelė).

3 lentelė. Viešųjų tyliųjų zonų triukšmo rodikliai Mažeikių rajono savivaldybėje 2016 m.

Objekto pavadinimas	Paros laikas	Ekvivalentinis garso slėgio lygis, dBA	Maksimalus garso slėgio lygis, dBA	Didžiausi leidžiami triukšmo ribiniai dydžiai Lietuvos HN 33:2011		Rekomenduojama viršutinė ribinė vertė tyliosiose zonose, dBA
				Ekvivalentinis garso slėgio lygis, dBA	Maksimalus garso slėgio lygis, dBA	
2016 m. balandžio mėn.				Ekvivalentinis garso slėgio lygis, dBA	Maksimalus garso slėgio lygis, dBA	
Juodpelkio parkas	diena	45,6	50,2	65	70	50
	vakaras	47,9	56,6	60	65	50
	naktis	44,4	59,1	55	60	50
Sodų trikampio skveras	diena	44	52,2	65	70	50
	vakaras	40,1	48	60	65	50
	naktis	32,3	42	55	60	50
2016 m. spalio mėn.				Ekvivalentinis garso slėgio lygis, dBA	Maksimalus garso slėgio lygis, dBA	
Juodpelkio parkas	diena	51,1	59,6	65	70	50
	vakaras	45	57,6	60	65	50
	naktis	39,2	45,6	55	60	50
Sodų trikampio skveras	diena	42,9	49,6	65	70	50
	vakaras	38,4	49,1	60	65	50
	naktis	35,4	45,7	55	60	50

Matavimo rezultatai parodė, kad Mažeikių rajono savivaldybės tyliosiose viešosiose zonose triukšmo lygis neviršijo Lietuvos higienos normoje HN 33:2011 „Triukšmo ribiniai dydžiai gyvenamuosiuose ir visuomeninės paskirties pastatuose bei jų aplinkoje“ nustatytų didžiausių leidžiamų triukšmo ribinių dydžių gyvenamųjų pastatų (namų) ir visuomeninės paskirties pastatų

(išskyrus maitinimo ir kultūros paskirties pastatus) aplinkoje, veikiamoje transporto sukeliama triukšmo. Tačiau nežymiai viršijo tyliosiose zonose rekomenduojamą triukšmo ribinę vertę:

balandžio mėn.: Juodpelkio parke šiek tiek viršijo dienos metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (medžių ošimas, paukščiai, vandens paukščiai), parko lankytojai, miesto transportas), vakaro metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (paukščiai, medžių ošimas), praeiviai, lankytojai su dviračiais, motociklais, pravažiuojančios mašinos, miesto transportas), nakties metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (medžių ošimas), pravažiuojančios lankytojų mašinos, miesto transportas), o **Sodų trikampio skvere** – dienos metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (medžių ošimas, paukščiai, varnos), skvero lankytojai, miesto transportas), vakaro metu (aplinkos triukšmo šaltinis: varnos, praeiviai, žaidžiantys vaikai, transportas), nakties metu (aplinkos triukšmo šaltinis: šunų lojimas, aplinkiniai gyventojai, miesto transportas, praeiviai);

spalio mėn.: Juodpelkio parke šiek tiek viršijo dienos metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (medžių ošimas, paukščiai), pravažiuojantys (krovininė mašina) ir miesto transportas), vakaro metu (aplinkos triukšmo šaltinis: gamtos garsai (migruojantys paukščiai, medžių ošimas), futbolininkų treniruotė stadione, pravažiuojančios mašinos, miesto transportas).

REKOMENDACIJOS

Siekiant geresnės Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų sveikatos būklės, būtina plėtoti sveikatinimo veiklas:

- sveikatinimo veiklas plėtoti visose amžiaus grupėse;
- kelti specialistų, dalyvaujančių sveikatinimo veikloje, kvalifikaciją sveikatos stiprinimo klausimais;
- skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti Visuomenės sveikatos biuro ir kitų įstaigų organizuojamuose sveikatinimo veiklos renginiuose;
- vykdyti reklamos ir mokslu pagrįstos informacijos sklaidą per visuomenės informavimo priemones.

Siekiant mažinti Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų mirtingumą dėl išorinių mirties priežasčių:

- didinti gyventojų informatyvumą saugaus eismo klausimais, kartu su policijos darbuotojais atlikti prevencines akcijas, skirtas saugiam eismui užtikrinti (atšvaitų dalinimas, bendravimas su gyventojais);
- organizuoti mokymus apie saugų elgesį prie vandens telkinių ir vandenyje.

Siekiant mažinti mirtingumą nuo kraujotakos sistemos ligų:

- skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti valstybės finansuojamose prevencinėse programose, Visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose užsiėmimuose, akcijose, paskaitose;
- tęsti širdies ir kraujagyslių ligų rizikos grupės asmenų sveikatos stiprinimo programos vykdymą;
- į užsiėmimus kviešti šeimos gydytojus, mitybos specialistus, kineziterapeutus, psichologus ir visuomenės sveikatos specialistus.

Siekiant gerinti Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų psichikos sveikatą:

- didinti gyventojų informuotumą apie alkoholio bei psichoaktyviųjų medžiagų daromą žalą žmogaus organizmui;
- konsultuoti gyventojus, turinčius sveikatos rizikos veiksnius (alkoholio vartojimas, rūkymas) dėl galimybių ir būdų šiems veiksniams mažinti;

Siekiant sumažinti infekcinių ir lytiškai plintančių ligų paplitimą Mažeikių rajono savivaldybėje:

- teikti lytinio švietimo, šeimos planavimo paslaugas;
- kelti gyventojų sveikatos raštingumo lygį (informavimas ir švietimas ligų prevencijos klausimais).

Siekiant gerinti Mažeikių rajono savivaldybės vaikų sveikatą:

- teikti vaikų sveikatos stiprinimo, sveikatos ir asmens higienos mokymo paslaugas ugdymo įstaigose;
- didinti tėvų informatyvumą vaikų sveikatos priežiūros klausimais;
- tėvų įtraukimas į sveikatą stiprinančių ugdymo įstaigų vykdomas sveikatinimo veiklas;
- formuoti vaikų požiūrį į kūno kultūrą ir fizinio aktyvumo naudą sveikatai teoriniu ir praktiniu lygmeniu.

Ataskaitą parengė Mažeikių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė